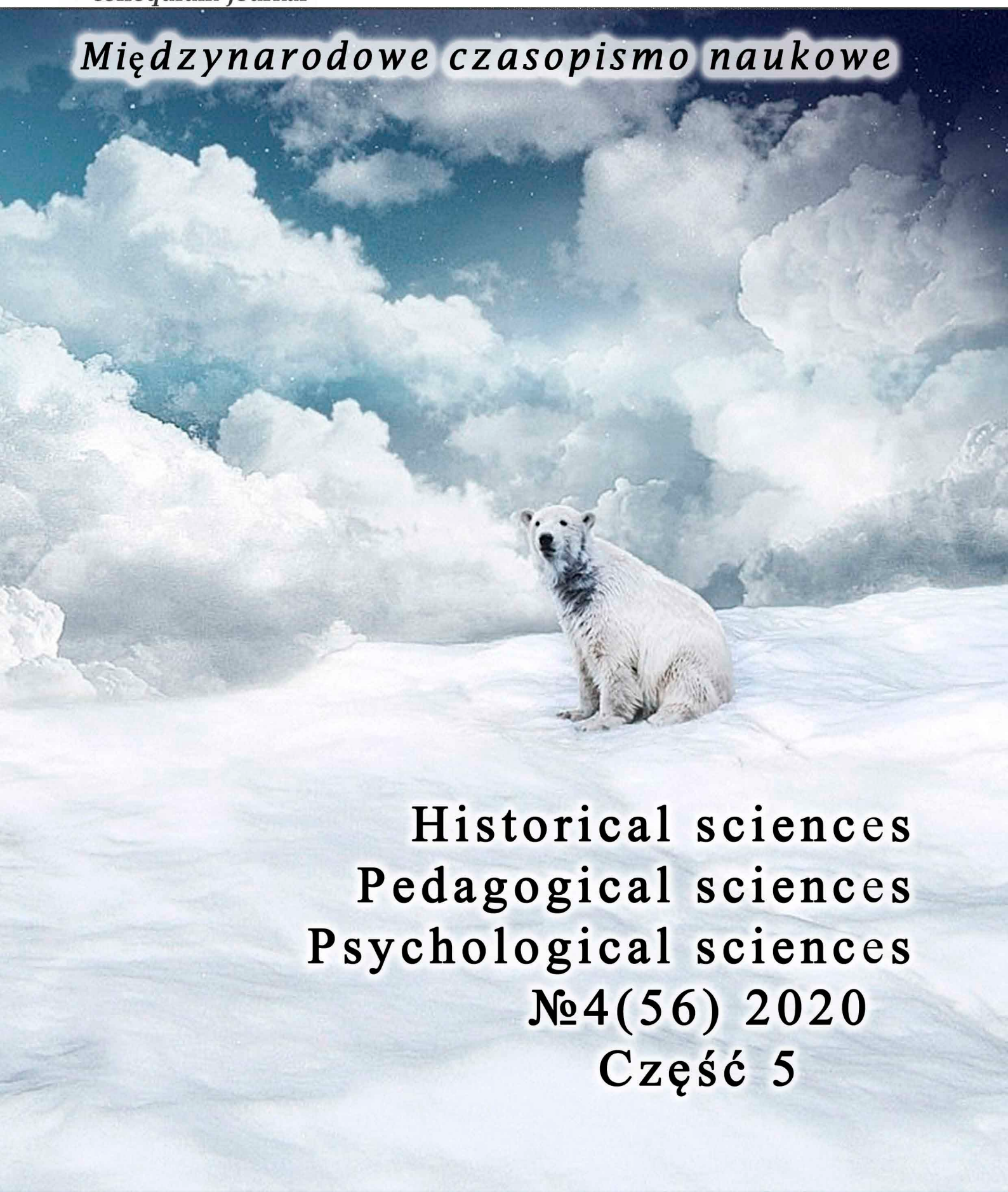

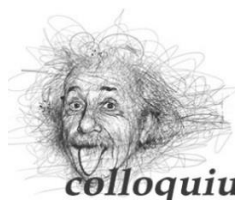
colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

Historical sciences
Pedagogical sciences
Psychological sciences
№4(56) 2020
Część 5

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Colloquium-journal №4 (56), 2020

Część 5

(Warszawa, Polska)

Czasopismo jest zarejestrowane i publikowane w Polsce. W czasopiśmie publikowane są artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Czasopismo pub-likowane jest w języku angielskim, polskim i rosyjskim.

Częstotliwość: 12 wydań rocznie.

Wszystkie artykuły są recenzowane

Bezpłatny dostęp do wersji elektronicznej dziennika.

Wysyłając artykuł do redakcji, Autor potwierdza jego wyjątkowość i bierze na siebie pełną odpowiedzialność za ewentualne konsekwencje za naruszenie praw autorskich

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak**
Ewa Kowalczyk

Rada naukowa

- **Dorota Dobija** - profesor i rachunkowości i zarządzania na uniwersytecie Koźmińskiego
- **Jemielniak Dariusz** - profesor dyrektor centrum naukowo-badawczego w zakresie organizacji i miejsc pracy, kierownik katedry zarządzania Międzynarodowego w Ku.
- **Mateusz Jabłoński** - politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki.
- **Henryka Danuta Stryczewska** – profesor, dziekan wydziału elektrotechniki i informatyki Politechniki Lubelskiej.
- **Bulakh Iryna Valerievna** - profesor nadzwyczajny w katedrze projektowania środowiska architektonicznego, Kijowski narodowy Uniwersytet budownictwa i architektury.
- **Leontiev Rudolf Georgievich** - doktor nauk ekonomicznych, profesor wyższej komisji atestacyjnej, główny naukowiec federalnego centrum badawczego chabarowska, dalekowschodni oddział rosyjskiej akademii nauk
- **Serebrennikova Anna Valerievna** - doktor prawa, profesor wydziału prawa karnego i kryminologii uniwersytetu Moskiewskiego M.V. Lomonosova, Rosja
- **Skopa Vitaliy Aleksandrovich** - doktor nauk historycznych, kierownik katedry filozofii i kulturoznawstwa
- **Pogrebnaya Yana Vsevolodovna** - doktor filologii, profesor nadzwyczajny, stawropolski państwowy Instytut pedagogiczny
- **Fanil Timeryanowicz Kuzbekov** - kandydat nauk historycznych, doktor nauk filologicznych. profesor, wydział Dziennikarstwa, Bashgosuniversitet
- **Kanivets Alexander Vasilevich** - kandydat nauk technicznych, docent wydziału dyscypliny inżynierii ogólnej wydziału inżynierii i technologii państwowej akademii rolniczej w Połtawie
- **Yavorska-Vitkovska Monika** - doktor edukacji, szkoła Kuyavsky-Pomorski w bidgoszczu, dziekan nauk o filozofii i biologii; doktor edukacji, profesor
- **Chernyak Lev Pavlovich** - doktor nauk technicznych, profesor, katedra technologii chemicznej materiałów kompozytowych narodowy uniwersytet techniczny ukraiński „Politechnika w Kijowie”
- **Vorona-Slivinskaya Lyubov Grigoryevna** - doktor nauk ekonomicznych, profesor, St. Petersburg University of Management Technologia i ekonomia
- **Voskresenskaya Elena Vladimirovna** doktor prawa, kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Ochrony Własności Intelektualnej w dziedzinie techniki, Politechnika im. Piotra Wielkiego w Sankt Petersburgu

Google scholar issuu calaméo in SlideShare

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

«Colloquium-journal»

Wydrukowano w «Chocimska 24, 00-001 Warszawa, Poland»

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>

CONTENTS

HISTORICAL SCIENCES

Бахшалиева Агджа Нарман гызы

ПЕРСПЕКТИВЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ5

Bakhshalieva Agja Narman gizi

PROSPECTS FOR SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF DAGESTAN
OF THE RUSSIAN FEDERATION AT THE PRESENT STAGE5

Дорошева О.А.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ КАДРЫ ШКОЛ ЮЖНОГО УРАЛА В ГОДЫ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ8

Dorosheva O.A.

PEDAGOGICAL STAFF OF SCHOOLS OF THE SOUTHERN URAL REGION DURING THE SECOND WORLD WAR8

Рыков Г.О.

СКАНДИНАВСКОЕ ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ
И ИНСТИТУТОВ ВЛАСТИ НА РУСИ10

Rykov G.O.

SCANDINAVIAN INFLUENCE ON FORMATION OF STATE GOVERNANCE
AND POWER INSTITUTIONS IN RUSSIA10

Хрящевська Л.М.

ІСТОРИЧНІ УМОВИ УРБАНІЗАЦІЇ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ13

Hryashchevskaya L. M.

HISTORICAL CONDITIONS OF URBANIZATION IN SOUTHERN UKRAINE.....13

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Фёдоров А.Ф.

К ВОПРОСУ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ
УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ18

Fedorov A.F.

TO THE QUESTION OF PROFESSIONAL EDUCATION OF SPECIALISTS OF THE CRIMINAL EXECUTIVE SYSTEM18

Фёдоров А.Ф., Суслов Ю.Е.

СПОР КАК ОБСУЖДЕНИЕ И ПОИСК ОПТИМАЛЬНЫХ ПУТЕЙ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА20

Fedorov A.F., Suslov Yu.E.

DISPUTE AS A DISCUSSION AND SEARCH FOR THE OPTIMAL WAYS OF THE EDUCATIONAL PROCESS20

PEDAGOGICAL SCIENCES

Абильтарова Е.Н.

ЛОГИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ.....22

Abiltarova E.N.

LOGIC OF RESEARCH ON THE PROBLEM OF FORMING SAFETY CULTURE
OF PROFESSIONAL ACTIVITY IN FUTURE LABOR PROTECTION ENGINEERS22

Гружевский В.А.

ХАРАКТЕРИСТИКА МОТИВАЦИОННЫХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ К ЗДОРОВЬЮ СТУДЕНТОВ 1 И 3 КУРСОВ24

Gruzhevsky V.A.

CHARACTERIZATION OF MOTIVATIONAL PREFERENCES FOR THE HEALTH
OF STUDENTS OF 1 AND 3 COURSES.....24

Зінченко В.П.

ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ27

Zinchenko V.P.

CAREER-ORIENTED COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS FORMING DURING PEDAGOGICAL PRACTICE.....27

Шарыпова Т.Н., Кубрина О.А.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ПИСЬМА30

Sharypova T.N., Kubrina O.A.

WRITING SKILLS DEVELOPMENT30

Григорьева Я.С.

РАСТЯЖКА КАК НЕОБХОДИМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ КАЧЕСТВЕННОЙ ТРЕНИРОВКИ.....31

Grigorieva Ya.S.

STRETCHING AS A NECESSARY COMPONENT OF QUALITY TRAINING32

Сайд Ф.А.

ЧТО ТАКОЕ УЧЕНИЕ?33

Sayed F.A.

WHAT IS TEACHING?33

Скатова Е.В.

РЕФЕРАТИВНЫЙ ПЕРЕВОД КНИГИ РЕГИНЫ РЕМШПЕРГЕР
«СЕНСИТИВНАЯ ЧУВСТВИТЕЛЬНОСТЬ ВО ВЗАИМОДЕЙСТВИИ ВОСПИТАТЕЛЕЙ
С ДЕТЬМИ В ДЕТСКОМ САДУ – КАЧЕСТВЕННЫЕ ВИДЕОИССЛЕДОВАНИЯ»37

Skatova E.V.

ABSTRACT BOOK OF REGINA REMSPERPER "SENSITIVE SENSITIVITY IN THE INTERACTION
OF TEACHERS WITH CHILDREN IN THE KINDERGARTEN - QUALITATIVE VIDEO STUDIES"37

Скопа В.А.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ И ПРИНЦИПЫ ПОЛИКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ41

Skopa V.A.

Conceptual foundations and principles of multicultural education.....41

Журавлев Р.В., Фомина А.Р.

К ВОПРОСУ О ПРЕИМУЩЕСТВАХ КРИТЕРИАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА
К ОЦЕНКЕ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ.....45

Zhuravlev R.,V., Fomina A.R.

ON THE ADVANTAGES OF A CRITERIA-BASED APPROACH TO ASSESSING STUDENTS ' KNOWLEDGE45

Харичева Д.В.	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ОБУЧЕНИЯ ЭСТРАДНО-ДЖАЗОВОМУ ВОКАЛУ	47
Kharicheva D.V.	
MODERN TRENDS IN TEACHING POP AND JAZZ VOCALS	47
Тюльпа Т.М.	
ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	49
Tulpa T.M.	
PERSONAL APPROACH TO THE OF SOCIAL COMPETENCE FORMATION OF INTENDED SOCIONOMIC SPECIALISTS	49
Фарход Г.Р.	
ЭЛЕКТРОННАЯ ПРЕЗЕНТАЦИЯ КАК ОБУЧАЮЩИЙ И КОНТРОЛИРУЮЩИЙ ИМИТАЦИОННЫЙ ВИРТУАЛЬНЫЙ ТРЕНАЖЁР	51
Farhod G.R.	
ELECTRONIC PRESENTATION AS A TRAINING AND CONTROLLING SIMULATED VIRTUAL SIMULATOR	51
Рассохин А.А.	
ТЪЮТОРСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ В РОССИИ: ОБЗОР СОСТОЯНИЯ РАЗВИТИЯ К НАЧАЛУ 2020 ГОДА	56
Rassokhin A.A.	
TUTOR SUPPORT IN RUSSIA: REVIEW OF THE STATE OF DEVELOPMENT BY THE BEGINNING OF 2020.	56
Рассохин А.А.	
К ВОПРОСУ О РОЛИ НАСТАВНИКА В ПРОЦЕССЕ АДАПТАЦИИ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА	57
Rassokhin A.A.	
TO THE QUESTION OF THE ROLE OF THE PROFESSIONAL TUTOR IN THE PROCESS OF ADAPTATION OF THE YOUNG TEACHER.	57
Григорьева Я.С.	
НЕТИПИЧНЫЕ ПРИЧИНЫ ПОЯВЛЕНИЯ НЕПРАВИЛЬНОЙ ОСАНКИ	58
Grigorieva Ya.S.	
ATYPICAL CAUSES OF INCORRECT POSTURE	59
Богатырь А.О.	
ТРАНСФОРМАЦИЯ ОПЫТА НАСТАВНИЧЕСТВА В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ	60
Bogatyr A.O.	
THE TRANSFORMATION OF THE EXPERIENCE OF MENTORING IN ENTREPRENEURSHIP	60
Умарова С.И.	
НЕОБХОДИМОСТЬ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ И МЕЖКУЛЬТУРНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ	62
Umarova S.I.	
THE NEED TO DEVELOP COMMUNICATIVE AND INTERCULTURAL COMPETENCIES WHEN TEACHING FOREIGN LANGUAGES	62
Умарова С.И.	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ ..	63
Umarova S.I.	
USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES	63

УДК 94(477)

Хрящевська Л.М.

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2611-0817>

DOI: [10.24411/2520-6990-2020-11366](https://doi.org/10.24411/2520-6990-2020-11366)

ІСТОРИЧНІ УМОВИ УРБАНІЗАЦІЇ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Hryashchevskaya L. M.

candidate of historical sciences, associate professor of department to history and archaeology, Mykolaiv national university to the name of V. O. Sukhomlynskykh, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2611-0817>

HISTORICAL CONDITIONS OF URBANIZATION IN SOUTHERN UKRAINE

Анотація.

Розглянуто історичні умови розгортання урбанізаційних процесів на півдні України та їх специфіку; чинники впливу на урбаністичні процеси. Досліджено зміни кон'юктур та їх наслідки для південноукраїнських міст. Комплекс реформ, які позначилися на розвитку міських поселень регіону.

Summary.

The historical conditions for the deployment of urbanization processes in the south of Ukraine and their specificity are considered; factors influencing urban processes. Changes in the structure and their consequences for southern Ukrainian cities are investigated. A set of reforms that affected the development of urban settlements in the region.

Ключові слова: урбанізація, міські та сільські поселення, мережа, регіон, специфіка, чинники, індустріалізація, кон'юнктура, державна політика.

Keywords: urbanization, urban and rural settlements, network, region, specificity, factors, industrialization, conjuncture, state policy.

Однією з визначальних характеристик сучасного світу, в якій відображаються всі проблеми, прорахунки та досягнення суспільства є урбанізованість. Дослідження урбанізації на землях Південної України набуває особливої актуальності. Адже, з одного боку, саме тут знаходиться найбільш урбанізована на сьогодні складова України - Донбас, саме на Півдні зосереджено три з п'яти українських міст, числ населення до 2010 р. перевищувало міль-

йон осіб. З іншого боку, саме Південна Україна, згідно зі вкоріненою історіографічною традицією, вважається регіоном, який не має тривалої міської історії і чи не всіма досягненнями на шляху урбанізації зобов'язаний цивілізаторській місії Російської імперії, а згодом і Радянського Союзу.

Оскільки вивчення феномена урбанізації за визначенням передбачає звернення до історії не лише безпосередньо населених пунктів, які мали офіційний статус міста, і навіть не тільки всієї сукупності

міських поселень, а й села, цілком зрозуміло, що повномасштабне, всеохоплююче дослідження історичних умов розгортання урбанізаційних процесів на півдні України було рівнозначним створенню узагальнюючої синтетичної праці з історії регіону в цілому. Тому, доцільно звернути увагу на найбільш значущі чинники впливу, без врахування яких зростання ролі міських поселень, поширення міського образу життя та інших складових урбанізації на Півдні залишаться малозрозумілими.

Згідно з броделевською теорією «структурами довгої тривалості», які великою мірою визначали хід історичного розвитку, є природні умови. Ми не будемо абсолютизувати вплив природно-географічного чинника на урбанізаційні процеси, однак сам факт такого впливу залишається поза сумнівом. І ми цілком погоджуємося з Б.М. Мироновим, коли він каже, що проблема полягає в тому, як правильно оцінити ступінь і механізми впливу географічного середовища. Маємо на увазі вплив на формування самої мережі міських поселень; на можливості комунікації як у межах самої цієї мережі, так і в системі координат село–місто; на принципи облаштування міського простору від планування забудови населених пунктів до характеристик будівельних матеріалів, з яких зводилися споруди; на рівень привабливості і Південної України в цілому, і безпосередньо її міських поселень для переселенців з інших регіонів і країн; на добробут населення, його господарську діяльність і на спеціалізацію окремих міських поселень; на формування особливостей ментальностей, звичаїв і традицій. Теза Б.М. Миронова про те, що тут непочатий край роботи, є справедливою і стосовно Російської імперії в цілому [3], і південноукраїнського регіону зокрема.

З огляду на природно-географічні умови не доречно застосовувати до всього регіону термін Степова Україна як аналога Південної України, не можна стверджувати, що Катеринославська, Херсонська і Таврійська губернії повністю вміщувалися у рамки степового типу господарства, який виокремлювали як урядові статистики XIX – початку XX ст., так згодом і радянські дослідники історії економічних відносин [9, с. 2]. Підставою для нашого сумніву є наявність у регіоні гірського Криму, який практично за всіма своїми природними характеристиками аж ніяк не підпадає під ознаки степового. Підставою є досить красномовна характеристика з Новоросійського календаря на 1893 рік: Крим, завдяки гірському хребту, різко розділяється на дві частини: степову і гірську (прибережну). Тоді як перша за кліматом хіба що трохи відрізняється від усієї загалом смуги південної Росії, остання (гірська) зараховується за своїм лікувальним значенням до кращих зимових станцій в Європі [2, с. 22]. Звідси, особливості курортної спеціалізації міст Південного узбережжя Криму, господарської діяльності місцевого населення, самої географії розселення мешканців півострова тощо.

Надзвичайно важливим природно-географічним чинником, який тією чи іншою мірою впливав чи не на всі аспекти урбанізаційних процесів, був широкий вихід регіону до Чорного та Азовського

морів [9, с. 2]. Специфіка річкової мережі Півдня з Дніпром як головної водною артерією і великою кількістю малих річок, що були доволі нерівномірно розподілені територією Південної України і багато з яких влітку пересихали, певною мірою визначала географію розміщення населених пунктів і формування мережі шляхів сполучення в регіоні, рівень концентрації населення на тій чи іншій території і (враховуючи такий найважливіший недолік з клімату, як брак опадів) можливості для заняття певними видами господарської діяльності.

Попри найважливіший недолік, регіон був надзвичайно привабливим для землеробів, адже значну частину земельних площ займали чорноземи, які справедливо вважалися чи не найкращими в Європі [7, с. 77]. І все ж неврожаї для Півдня були не рідкісним явищем, зважаючи саме на знаходження регіону в зоні ризикованого землеробства через брак вологи. Причому самі сучасники серед чинників, які провокували посуху, називали все ту ж часто не продуману сільськогосподарську діяльність, розорювання степу і винищення лісів [5].

Щодо останніх, то гірська частина Криму, на відміну від степової, мала доволі значні площі, вкриті лісами, проте це суттєво не впливало на загально регіональну картину, і південноукраїнські губернії мали найменші серед усіх українських губерній запаси деревини (за підрахунками Ю. Присяжнюка, ліси займали лише 5,5 % площі Таврійської, 1,5 % Херсонської і 1,5 % Катеринославської губернії) [10].

Одним із найважливіших природних чинників, які суттєво вплинули на специфіку і темпи індустріалізації та урбанізації на Півдні, була наявність покладів корисних копалин, які сприяли як невичерпний скарб [2, с. 43]. Саме географія розміщення розвіданих покладів, перш за все кам'яного вугілля, залізних та інших руд, обумовила те, що на території Півдня впродовж доволі короткого проміжку часу виростили два найпотужніші в Російській імперії і Східній Європі центри важкої промисловості: Донецький басейн і Дніпровський промисловий район [18]. Те, що поклади корисних копалин розташовувалися переважно на відстані від офіційних міських поселень, закладали важливі передумови поширення урбанізації на неміські території.

Природно-географічні умови Півдня в другій половині XIX – на початку XX ст., попри господарське освоєння регіону, залишалися в цілому сталими, кон'юнктури (за броделевською ж термінологією), на відміну від структур, зазнавали помітних змін, у свою чергу будучи важливими чинниками впливу на урбанізаційні процеси.

Однією з таких кон'юнктур була система органів державного управління, центральною фігурою якої виступав імператор, який до 1906 р. залишався єдиним суб'єктом законодавчої влади; йому належали вища виконавча, судова влада, право помилування, а певною мірою і релігійна влада (формально управління справами панівної віри належало Синодові). Прийняття політичних рішень Олександр II переніс до Ради Міністрів, Олександр III — до Комітету Міністрів (так залишалось і за Миколи II аж

до 1906 р., коли Комітет було ліквідовано). Важливо, що у 1861 – 1906 рр. Рада Міністрів і Комітет Міністрів діяли паралельно. Роль центральних галузевих органів виконавчої влади виконували міністерства. Вищою судовою інстанцією, що виконувала і функції прокуратури, був Сенат [8], а вищою законодавчою і контролюючою установою з питань державного управління - Державна Рада. Важливими недоліками структури центральних органів імперського управління, що негативно позначались і на південноукраїнських містах, були невідокремленість виконавчої і законодавчої влади; недостатність контролю за діяльністю коронних установ; відсутність належної координації в діях галузевих центральних закладів, що зумовлювалося, зокрема, прагненням імператорів тримати всі важелі управління у своїх руках [8, с. 198].

Як кон'юнктури можна розглядати і зміни в державній політиці Російської імперії. Зважаючи на те, що остання до самого кінця періоду, що ми розглядаємо в статті, залишалася абсолютною монархією і запровадження змін відбувалося зверху, неабияке значення для розуміння і модернізаційних процесів у цілому та урбанізаційних процесів зокрема має врахування трансформацій у системі координат великі реформи контрреформи. Причому без традиційного для історіографії жорсткого протиставлення цих двох складових (у цьому плані заслуговує на увагу точка зору Райнера Лінднера, який пише про особливу недоречність такого протиставлення при аналізі економічної політики, адже 1880-і роки, які в радянській історіографії розглядалися як період реакції, були роками економічного буму, митної політики, орієнтованої на потреби внутрішнього ринку, і кульмінації будівництва залізниць) [15]. Важливо, що на розвитку міських поселень Півдня, тією чи іншою мірою відбилася кожна зі складових - великих реформ, і, кажучи про останні, ми маємо на увазі саме їх комплекс у цілому, включаючи не лише безпосередньо міську, але і реформи селянську, фінансову, земську, військову, освітню, цензури тощо [16].

На специфіці урбанізаційних процесів на Півдні суттєво позначилися зміни пріоритетів щодо південноукраїнського регіону в політиці офіційного Петербурга. У геополітичному плані Південна Україна постемансипаційних часів уже не мала для Петербурга такого значення, яке було за часів Катерини II: регіон уже не відігравав акцентованої ролі плацдарму для територіальної експансії імперії, не зазнавав такого суттєвого розширення кордонів. Кримська війна стала відчутним ударом і по амбіціях Російської імперії, і безпосередньо по містах краю [11]. І все ж Південна Україна остаточно не втратила свого військово-стратегічного значення, що, між іншим, відобразилось і на широкій присутності тут військових формувань. Помітне посилення уваги до Півдня спостерігалось у зв'язку з підготовкою і безпосередньо війною 1877-1878 рр., коли в регіоні було проголошено військовий стан і в кількох епізодах бойові дії велися на території самого Кримського півострова [12].

Знаходження південноукраїнського регіону у складі Російської імперії обумовлювало те, що його населення було змушене забезпечувати відстоювання імперських геополітичних інтересів на територіях, що знаходились іноді за тисячі кілометрів від самого регіону. В цьому плані вельми показовою була участь Одеси в подіях російсько-японської війни, що розпочалася у січні 1904 р. [13]: суднами Добровольчого флоту транспортувалися військові та цивільні вантажі для Порт-Артура; вже з першого місяця війни з Одеси почали відправлятися військові команди на Далекий Схід залізницею; дружинами одеського градоначальника і командуючого військами Одеського округу було започатковано збирання пожертв на користь поранених [4]. Можна навести цілу низку інших фактів, які були виявом політики Петербурга щодо використання людських і матеріальних ресурсів Півдня.

Упродовж досліджуваного періоду не відбувалося такого кардинального перекроєння кордонів губерній Південної України, які мали місце в попередні часи, передусім - в останній чверті XVIII – на початку XIX ст. Тут далися взнаки і загальноімперські тенденції, і вже відносно тривале перебування більшої частини регіону в складі імперії. Серед найсуттєвіших територіальних змін, які так чи інакше стосуються Півдня, варто звернути увагу на повернення в результаті війни 1877-1878 рр. до складу Російської імперії так званої возз'єднаної частини Бессарабії з містами Ізмаїлом, Болградом, Кілією, Рені, Кагулом та посадом Вілково I (йдеться про території, втрачені імперією внаслідок Кримської війни). Втім, хоча ці міські поселення колишнього Ізмайльського повіту сьогодні і входять до складу Південної України (Одеська область), але в досліджуваний нами період вони знаходилися за межами трьох південноукраїнських губерній. Друга найсуттєвіша територіальна зміна мала місце вже на східних кордонах Південної України. 19 травня 1887 р. було Височайше затверджено думку Державної Ради про приєднання Таганрозького градоначальства і Ростовського повіту Катеринославської губернії до області Війська Донського [14]. Височайше затвердженням 8 вересня 1887 р. положенням Комітету Міністрів введення в дію попереднього узаконення відкладалось до 1 січня 1888 р. [19]. Але втрачені Катеринославською губернією землі і сьогодні знаходяться за межами України, адже Маріуполь, який у середині XIX ст. входив до складу Таганрозького градоначальства, вже у 1874 р. мав статус повітового міста Катеринославської губернії, не належачи до градоначальства.

Не такими рухливими, як в останній чверті XVIII – на початку XIX ст., були кордони адміністративно-територіальних одиниць інших, ніж губерньський, рівнів. При цьому статус і сам перелік цих одиниць не залишалися сталими. Оскільки однією зі специфічних ознак міських поселень було виконання ними функцій адміністративних центрів, то саме в них зосереджувались керівні установи адміністративно-територіальних одиниць Півдня. Як і раніше, трансформації обумовлювалися складним

комплексом причин, серед яких важливу роль відігравали прагнення пристосувати адміністративно-територіальний устрій до найбільш ефективного виконання завдань, що ставилися державною владою [6], а також певне урахування стрімкого економічного розвитку Півдня.

Саме через свій могутній економічний потенціал Південна Україна, попри певну втрату свого військово-стратегічного значення, продовжувала посідати неабияке місце в планах офіційного Петербурга. Заслугує на увагу теза Роджера Тейда про те, що Новоросія являє собою чудовий приклад для вивчення взаємозалежності росту міст та індустріалізації, оскільки саме в цьому регіоні мали місце найбільш значні темпи індустріального розвитку (завдяки видобутку вугілля, заліза, виплавці сталі), інтенсивна розбудова залізничної мережі, помітний прогрес у створенні продуктивної комерційної сільськогосподарської економіки. Разом із тим, на потужний економічний розвиток регіону можна подивитись і під таким кутом зору: Південна Україна відігравала неабияку роль у формуванні українського товарного ринку; на її морські порти переорієнтовувалися товаропотоки Лівобережжя та Правобережжя, що сприяло перетворенню українських земель на об'єднаний господарський організм; розширення контактів із закордоном послаблювало російський економічний вплив на регіон [19].

Потужним чинником як економічного розвитку, так і урбанізаційних процесів було заселення південноукраїнського регіону. Скасування кріпацтва відкрило нову сторінку в історії заселення Південної України. Втрата в результаті реформи селянством імперії помітної частини надільних земель, подальше скорочення земельних наділів внаслідок природного приросту населення, зростання повинностей, платежів та орендної плати (що нерідко перевищувала прибутки), доведене до крайності розорювання земель, зниження оплати праці штовхали селянство інших регіонів Російської імперії до переселення на Південь. Адже в регіоні відчувалася гостра нестача робочих рук, і він вважався багатоземельним у порівнянні з основними регіонами виходу мігрантів (Лівобережною та Правобережною Україною, Центральним Чорноземним районом). Близькість до Південної України була одним із чинників, що обумовили саме таку географію основних регіонів виходу переселенців. Після скасування кріпацтва основними регіонами притоку мігрантів були південь і південний схід Російської імперії; Сибір стала основним регіоном, що колонізувався, лише з початку 1890-х рр. Поряд з офіційною колонізацією мало місце активне самовільне переселення на Південь. Державна політика регулювання міграції, певною мірою стримуючи офіційну колонізацію, вела до розвитку землеробського відходу. Переселенська хвиля стала спадати після 1887 р. Більша частина наявних казенних і вільних земель при сільських громадах колишніх державних селян уже була заселена; велика кількість нових поселень самовільних переселенців виникла на поміщицьких

землях. Попит на робочу силу суттєво знизився через розвиток землеробського відходу, пік якого припадає на 1880-і рр., а також через поширення машин у сільськогосподарському виробництві. До цього додалися зменшення заробітної платні, підвищення орендних цін, погіршення умов праці, дії місцевої влади, що були спрямовані на обмеження переселення до регіону. Як наслідок, з кінця 1880-х рр. Південна Україна ставала регіоном виходу мігрантів на Північний Кавказ і в Сибір [1]. Нарешті, вкрай важливо мати на увазі не лише часові, але й просторові особливості процесу заселення Південної України: складові регіону не були однаково привабливими для переселенців із цілого комплексу причин, починаючи зі щільності вже наявного населення і якості ґрунтів, і закінчуючи позицією місцевої влади в міграційному питанні.

Вкрай важливо мати на увазі, що і в міграційному русі, і в інших аспектах історії Південної України другої половини XIX – початку XX ст., які за броделівською типологією можна віднести до кон'юктур, попри всю їхню змінність у часі, можна побачити риси (елементи) того, що розуміли під структурами довгої тривалості учні Фернана Броделя. При всіх модернізаційних змінах ці структури залишалися сталими, що, між іншим, і дає підстави казати про нелінійність і нетотальність модернізаційних процесів у регіоні.

Цілком зрозуміло, що розглянутими історичними умовами далеко не обмежується той широкий спектр чинників, які так чи інакше відображалися на трансформаціях мережі міських поселень Південної України, на економічному, соціальному та культурному аспектах урбанізаційних процесів у регіоні, на специфіці його міського населення тощо. Ступінь вмонтованості міських поселень у життя регіону, поширення урбанізаційних процесів на сільську місцевість не дають можливості чітко виокремити комплекс чинників впливу на урбанізацію Півдня, які мають виключно зовнішній характер [17]. Багато із згаданих чинників були одночасно і чинниками внутрішнього життя як міських поселень, так і сільської місцевості, куди проникав міський образ життя.

Список використаних джерел

1. Бойко Я.В. Заселение Южной Украины. 1860-1890 гг. Черкасы: Сіач, 1993. С. 10-102.
2. Див.: Городецкий Д. Крым и интерес его изучения // Новороссийский календарь на 1892 год, издаваемый Одесским городским общественным управлением / Под. ред. А.С. Бориневича. Одесса, 1892. С. 20-24; Павлович В. Материалы для военной географии и военной статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Военное обозрение Екатеринославской губернии... С. 15-49.
3. Миронов Б.Н. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX в.): В 2 т. 3-е изд. испр., доп. Т. I. СПб.: Дмитрий Буланин, 2003. С. XXV.
4. Крестьянников В.В. Участие офицеров гарнизона Севастопольской крепости в русско-японской войне 1904-1905 гг. // Память о прошлом. До-

кументы, исследования, научные статьи, подготовленные сотрудниками Государственного архива г. Севастополя. Севастополь: б. и., 2007. С. 41-43.

5. Лазарович С. Неурожай 1891-92 гг. и продовольственные нужды в Херсонской губернии // Новороссийский календарь на 1893 год, издаваемый Одесским городским общественным управлением / Под ред. А.С. Бориневича. Т. II. Отдел IV: Литературный. Одесса, 1893. С. 102-104; Географические и физические условия Екатеринославской губернии // Памятная книжка и адрес-календарь Екатеринославской губернии. На 1889 год / Сост. Н.С. Быстрицкий. Екатеринослав: Типография Губернского Правления, 1889. С. 110-111.

6. Лиман І.І. Російська православна церква на півдні України останньої чверті XVIII – середини XIX століття. Запоріжжя: РА “Тандем – У”, 2004. 488 с.

7. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Екатеринославская губерния / Сост. В. Павлович. СПб.: Типография Департамента Генерального Штаба, 1862. С. 77.

8. Миронов Б.Н. Социальная история России периода империи (XVIII – начало XX в.): В 2 т. 3-е изд. испр., доп. Т. II. СПб.: Дмитрий Буланин, 2003. С. 196-197; Шепелев Л.Е. Чиновный мир России: XVIII – начало XX в. СПб.: Искусство-СПб., 1999. С. 27-58.

9. Петров О.О. Діяльність земських статистичних закладів південноукраїнських губерній у другій половині XIX – на початку XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 Історія України. Дніпропетровськ, 2003. С.2.

10. Присяжнюк Ю. Українське селянство Наддніпрянської України: соціоментальна історія

другої половини XIX – початку XX ст. Черкаси: Вертикаль, ПП Кандич С.Г., 2007. С. 93.

11. Полное собрание законов Российской империи (далі - ПСЗРИ). Собрание I. СПб.: Печатано в Типографии 2 Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии (ПСЗРИ). Собр. II. Т. XXXVI. Отд. I. С. 18. (№ 36524); ПСЗРИ. Собр. II. Т. XXXVIII. Отд. I. С. 173-175. (№ 39299); ПСЗРИ. Собр. II. Т. XXXIX. Отд. II. С. 127. (№ 41407); ПСЗРИ. Собр. II. Т. XLI. Отд. II. С. 407. (№ 43997).

12. ПСЗРИ. Собр. II. Т. LIV. Отд. II. Приложения. С. 724. (№ 61815).

13. ПСЗРИ. Собр. III. Т. XXIV. Отд. I. С. 78. (№ 23936).

14. ПСЗРИ. Собр. III. Т. VII. С. 403. (№ 4701).

15. Райнер Лінднер. Підприємці і місто в Україні, 1860-1914 рр. (Індустріалізація й соціальна комунікація на Півдні Російської імперії) / За ред. О. М. Доніка. К.; Донецьк: ВД "Кальміус", 2009. 504 с.

16. Реформы Александра II / Сост. О.И. Чистяков, Т.Е. Новицкая. М.: Юрид. лит., 1998. 464с.

17. Смолич И.К. История русской церкви 1700 – 1917: пер. с нем. М.: Изд. СпасоПреображенского Валаамского монастыря, 1996. Часть первая. С. 4.

18. Турченко Ф.Г., Турченко Г.Ф. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець XIX ст.–1921 р.): Історичні нариси: К.: Генеза, 2003 - С. 27.

19. Турченко Г.Ф. Південна Україна в контексті формування модерної української нації (XIX – початок 20-х рр. XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук: спец. 07.00.01. Історія України Дніпропетровськ, 2006. С. 15.

Colloquium-journal №4(56), 2020

Część 5

(Warszawa, Polska)

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Czasopismo jest zarejestrowane i publikowane w Polsce. W czasopiśmie publikowane są artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Czasopismo publikowane jest w języku angielskim, polskim i rosyjskim.

Częstotliwość: 12 wydań rocznie.

Wszystkie artykuły są recenzowane

Bezpłatny dostęp do wersji elektronicznej dziennika.

Wysyłając artykuł do redakcji, Autor potwierdza jego wyjątkowość i bierze na siebie pełną odpowiedzialność za ewentualne konsekwencje za naruszenie praw autorskich

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak**

Ewa Kowalczyk

Rada naukowa

- **Dorota Dobija** - profesor i rachunkowości i zarządzania na uniwersytecie Koźmińskiego
- **Jemielniak Dariusz** - profesor dyrektor centrum naukowo-badawczego w zakresie organizacji i miejsc pracy, kierownik katedry zarządzania Międzynarodowego w Ku.
- **Mateusz Jabłoński** - politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki.
- **Henryka Danuta Stryczewska** – profesor, dziekan wydziału elektrotechniki i informatyki Politechniki Lubelskiej.
- **Bulakh Iryna Valerievna** - profesor nadzwyczajny w katedrze projektowania środowiska architektonicznego, Kijowski narodowy Uniwersytet budownictwa i architektury.
- **Leontiev Rudolf Georgievich** - doktor nauk ekonomicznych, profesor wyższej komisji atestacyjnej, główny naukowiec federalnego centrum badawczego chabarowska, dalekowschodni oddział rosyjskiej akademii nauk
- **Serebrennikova Anna Valerievna** - doktor prawa, profesor wydziału prawa karnego i kryminologii uniwersytetu Moskiewskiego M.V. Lomonosova, Rosja
- **Skopa Vitaliy Aleksandrovich** - doktor nauk historycznych, kierownik katedry filozofii i kulturoznawstwa
- **Pogrebnaya Yana Vsevolodovna** - doktor filologii, profesor nadzwyczajny, stawropolski państwowy Instytut pedagogiczny
- **Fanil Timeryanowicz Kuzbekov** - kandydat nauk historycznych, doktor nauk filologicznych. profesor, wydział Dziennikarstwa, Bashgosuniversitet
- **Kanivets Alexander Vasilievich** - kandydat nauk technicznych, docent wydziału dyscypliny inżynierii ogólnej wydziału inżynierii i technologii państwowej akademii rolniczej w Połtawie
- **Yavorska-Vitkovska Monika** - doktor edukacji , szkoła Kuyavsky-Pomorsk w bidgoszczu, dziekan nauk o filozofii i biologii; doktor edukacji, profesor
- **Chernyak Lev Pavlovich** - doktor nauk technicznych, profesor, katedra technologii chemicznej materiałów kompozytowych narodowy uniwersytet techniczny ukraiński „Politechnika w Kijowie”
- **Vorona-Slivinskaya Lyubov Grigoryevna** - doktor nauk ekonomicznych, profesor, St. Petersburg University of Management Technologia i ekonomia
- **Voskresenskaya Elena Vladimirovna** doktor prawa, kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Ochrony Własności Intelektualnej w dziedzinie techniki, Politechnika im. Piotra Wielkiego w Sankt Petersburgu

«Colloquium-journal»

Wydrukowano w «Chocimska 24, 00-001 Warszawa, Poland»

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>